

درس نامه ی درس چهارم

نهاد

نهاد کلمه یا گروهی از کلمات هستند که در مورد آن خبر می دهیم ؛ یعنی (صاحب خبر) که معمولاً در اول جمله می آیند .

ن ک ت ه ه : گاهی نهاد بیش از یکی است که به آن گروه نهادی می گویند .

مانند : دوستان خوب ما ، از راه رسیدند .

گروه نهادی

برای پیدا کردن نهاد به اول فعل (چه چیزی ؟) یا (چه کسی ؟) اضافه می کنیم و نهاد را به دست می آوریم .

مانند : درویش ، آخرتش را به دنیا در بازد .

چه کسی در بازد ؟ درویش (نهاد)

سنگ ها از بالای کوه به پایین افتادند .

چه چیزهایی افتادند ؟ سنگ ها (نهاد)

❖ انواع نهاد

۱. نهاد جدا ۲. نهاد پیوسته (پنهان) ۳. نهاد فاعلی ۴. نهاد غیر فاعلی

۱. نهاد جدا (مستقل) : در جمله مشخص است . مانند : زهرا به مدرسه می رود .

نهاد جدا

۲. نهاد پیوسته (پنهان) : همان شناسه ها هستند که به آخر فعل می چسبند و چون مخفی هستند به آنها پنهان

می گویند . (م ، ی ، د ، یم ، ید ، ند) مانند : حتماً به مسافرت می رویم .

نهاد پیوسته (پنهان)

۳. نهاد فاعلی : وقتی فعل در جمله دلالت بر انجام کاری بکند نهاد جمله (فاعلی) است .

مانند : زهرا درس می خواند .

نهاد فاعلی

۴. نهاد غیر فاعلی : وقتی فعل در جمله دلالت بر روی دادن حالتی بکند ، نهاد جمله (غیر فاعلی) است .

مانند : هوا طوفانی شد . نهاد غیر فاعلی

ن ک ت ه : به نهاد غیر فاعلی (مسندُ الیه) می گویند .

❖ شکل قرار گرفتن نهاد و گزاره در جمله

۱. نهاد + گزاره : مثنوی مولانا ، بهترین شاهد برای سخن دل ماست .

نهاد گزاره

۲. گزاره + نهاد : گشت غمناک دل و جان عقاب

گزاره نهاد

۳. گزاره + نهاد + گزاره : پس از ظهور اسلام ، تمدن عظیمی به وجود آمد .

گزاره نهاد گزاره

گزاره

گزاره خبری است که درباره ی نهاد داده می شود .

ن ک ا ت ه م :

- مهم ترین قسمت گزاره فعل است و فعل همیشه در قسمت گزاره قرار دارد .
- در قسمت گزاره سه حالت وجود دارد : ۱- مفعول ۲- متمم ۳- مسند

تمرین

۱- در ابیات و عبارت های زیر ، نهاد و انواع آن را پیدا کنید .

- فجر تا سینه ی آفاق شکافت / چشم بیدار علی خفته نیافت
- صدها سال پیش از آن در چنان روزی ، بزرگ ترین بانوی عالم ، متولد شده بود .
- توانا بود هر که دانا بود / دل پیر برنا بود
- به گفتار پیغمبرت راه جوی / دل از تیرگی ها بدین آب شوی
- ادبا و عرفا و سخنوران ایرانی ، حقایق اسلامی را با جامه ی زیبا ی شعر و به نحو احسن آرایش داده اند .
- در این کرانه که باران داغ می بارد / به چشم ما گل بی داغ کمتر از خار است
- در سراسر عالم اسلام و از جمله در بسیاری از شهرهای ایران ، مدرسه های بزرگی به نام نظامیه ایجاد کرد

۲- در ابیات و عبارات زیر گزاره را مشخص کنید .

- من قلب کوچولویی دارم .
- اسلام ، روح تازه ای به ایران بخشید .
- کبوتر بچه ای با شوق پرواز
- نگرده شاخک بی بن برومند
- به جرئت کرد روزی بال و پر باز
- ز تو سعی و عمل باید ، ز من پند

آرایه ی مراعات النظیر

آوردن چند کلمه از یک مجموعه که با هم تناسب داشته باشد و از یک خانواده محسوب شوند را مراعات النظیر یا تناسب گویند . البته این آرایه بیش از هر آرایه ی دیگری در شعر و نثر فارسی به کار رفته است . همچنین واژه هایی که در شعر و نثر از یک جنس هستند ، با هم تشکیل شبکه معنایی (مراعات النظیر) را می دهند .
مانند : ابر و باد و مه و خورشید و فلک در کارند
تا تو نانی به کف آری و به غفلت نخوری

آرایه ی مراعات النظیر

تمرین

در ابیات و عبارات زیر آرایه ی مراعات النظیر را مشخص کنید .

- نوجوانی دوره ی انتقال از کودکی به بزرگسالی است .
- بیستون بر سر راه است ، مباد از شیرین
- خبری گفته و غمگین ، دل فرهاد کنید
- کز سبزه و بنفشه و گل های رنگارنگ
- گویی بهشت آمده از آسمان فرود
- ارغوان جام عقیقی به سمن خواهد داد
- چشم نرگس به شقایق نگران خواهد شد
- سیمرغ و عقاب و باز و شاهین
- ذکر تو کنند در آسمان ها

استعاره

قبلاً با آرایه ی تشبیه آشنا شدید ، اکنون می خواهیم با استعاره آشنا شوید .
تعریف استعاره : آن است که گوینده ، یکی از دو طرف تشبیه (مشبه - مشبه به) را بگوید و به آن طرفی که نیاورده ، اشاره داشته باشد .

- مانند : ستاره ای بدرخشید و ماه مجلس شد / دل رمیده ی ما را انیس و مونس شد
استعاره از پیامبر (ص)
- نگار من که به مکتب نرفت و خط ننوشت / به غمزه مسئله آموز صد مدرس شد
استعاره از پیامبر (ص) ایشان بسیار زیبا رو بوده اند
- ناشناسی که به تاریکی شب / می برد شام یتیمان عرب
استعاره از حضرت علی (ع)

تمرین

در ابیات و عبارات زیر تشبیه و استعاره را پیدا کنید .

- الهی بر کشته های ما جز باران رحمت خود مبار
- خوب... حالا دیگر قلبم مثل یک شهر بزرگ شده است .
- مهربان و ساده و بی کینه است مثل نوری در دل آینه است

نکته املائی

- ۱) کتاب درسی فارسی می تواند یکی از منابع شناخت املائی واژگان باشد .
- ۲) یکی از راه های تقویت املا ، پرورش مهارت خوب گوش دادن است .

تمرین

غلط های املائی را در عبارات زیر پیدا کنید و درست آنها را بنویسید

- تمیزی و پاکیزه گی ، آراستگی و پاکدلی ، ما را با زیبایی های جهان پرشکوه الهی ، همراه و همسایه می کند .
- توی گل دسته ی یک گنبد روز و شب زاعر حرم باشیم
- محارت های دل نشین / کم حوصله گی / حصرت و عاه

نکته ی نگارشی

درست نویسی

به دو جمله ی زیر توجه کنید :

- الف) من و فاطمه به کتابخانه ی عمومی شهر رفتیم و یک ساعت در آنجا مطالعه کردیم . روز بعد من با معلم و دانش آموزان ، به کتابخانه ی عمومی رفتیم .
- ب) من و فاطمه به کتابخانه ی عمومی شهر رفتیم و یک ساعت در آنجا مطالعه کردم . روز بعد من با معلم و دانش آموزان ، به کتابخانه ی عمومی رفتیم .

توجه : جمله ی الف صحیح است زیرا :

۱. برای نهاد مفرد فعل به صورت مفرد می آید . / مانند : من به مدرسه رفتم
۲. برای نهاد جمع فعل به صورت جمع می آید . / مانند : ما به مدرسه رفتیم .
۳. برای (نهاد مفردی که همراه شخص دیگری) باشد و بین آنها (و) بیاید ، فعل به صورت جمع می آید .
مانند : من و حسن به مدرسه رفتیم .
۴. برای (نهاد مفردی که همراه شخص دیگری) باشد و بین آنها (با) بیاید ، فعل با کلمه ی قبل از (با) هماهنگ است .
مانند : من با حسن به مدرسه رفتم . / ما با حسن به مدرسه رفتیم . / من با دانش آموزان به مدرسه رفتم . / دانش آموزان با من به مدرسه آمدند .

تمرین

جمله های زیر را ویرایش کنید .

- پروانه ، در میان گل ها چرخیدند .
- ملکه با زنبورهای عسل به سمت باغ گل ها ، پرواز کردند .
- دانش آموز و معلم ، در کلاس مهارت نوشتاری می نوشت .

کارگاه نویسندگی

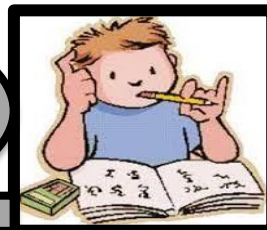

یکی از راه های تمرین و تقویت نویسندگی ، بازنویسی شعر یا نثر ، به زبان فارسی امروزی است . گاهی بعضی از نویسندگان ، شعری یا داستانی را به شکل ساده تری می نویسند تا برای سایر خوانندگان از جمله کودکان و نوجوانان مناسب باشد ؛ به این کار نویسندگی ، بازنویسی می گویند .
در سال های قبل در کتاب فارسی یا در کتاب های داستان نمونه ای از بازنویسی را دیده اید .
مانند : داستان آرش کمانگیر که از شاهنامه ی فردوسی بازنویسی شده است .

یا

مرحوم « مهدی آذریزدی » قصه های کلیله و دمنه و مرزبان نامه و قصه های مثنوی را به زبان فارسی امروزی برای استفاده ی کودکان و نوجوانان با عنوان « داستان های خوب برای بچه های خوب » بازنویسی کرده است .

خود آزمایی

۱- در عبارت « در خیابان پر رفت و آمد ، غالباً در قسمت سواره رو ، جابه جا ، خط های سفیدی ، رسم و علامت گذاری شده است. » چند فعل دارد .

۱) یکی ۲) دوتا ۳) سه تا ۴) چهارتا

۲- شخص فعل کدام گزینه با بقیه متفاوت است ؟

۱) این ها چرا شور وشعور جوانان را نمی بینند ؟

۲) جوانان ما خرمشهر را باز پس گرفته بودند .

۳) باید کار کنید ؛ آن هم کار هوشمندانه و برخوردار از پشتوانه ی ایمان

۴) دشمنان ما نمی خواهند درس خواندن ، حفظ ایمان و رستگاری جوانان را

۳- فعل کدام گزینه دوم شخص جمع نیست ؟

۱) سیاهی نزدیک تر رسید ۲) آیا آب نوشیدید؟

۳) با نسیم همراه شوید ۴) دوباره زمین را بنکرید .

۴- کدام کزینه ترکیب وصفی است ؟

۱) استحکامات دشمن ۲) هیئت جهانی ۳) مایه ی افتخار ۴) پشتوانه ی ایمان

۵- کدام گزینه ، سوم شخص مفرد نمی تواند، باشد ؟

۱) می خرید ۲) می دوزید ۳) می بُرید ۴) می آفرید

۶- کدام گزینه را می توان جمله ی ادبی به حساب آورد ؟

۱) ملت ما باید به وجود این جوانان افتخار کند .

۲) وضع شما با یک سال پیش ، از زمین تا آسمان تفاوت کرده است .

۳) امروز دشمنان نمی خواهند دانشگاه و درس و مدرسه باشد .

۴) درستان را خوب بخوانید و قدر دوران جوانی تان را بدانید .

۷- واژگان کدام گزینه برای پر کردن جاهای خالی در عبارت زیر مناسب تر است ؟

« به شما نیست ؛ از همین راهی که آمده اید ، برگردید و به دوستانتان هم بگویید را

زمین بگذارند شما این است و من خیر خواه شمایم ؛ به کارتان بیندیشید و به

مردم خوبی کنید .»

۱) سلاح - صلاح - مصلحت - اصلاح

۲) صلاح - سلاح - مصلحت - اصلاح

۳) صلاح - سلاح - مصلحت - اصلاح

۴) صلاح - سلاح - مصلحت - اصلاح

۸- واژگان کدام گزینه ، تماماً هم خانواده ی کلمات (اعتراف - اشتباه - استحکامات - نقطه) است ؟

۱) معروف - اشباح - محکوم - منطقه

۲) تعریف - شباهت - محاکم - نقاط

۳) معرفت - تشابه - تحکیم - مناطق

۴) عارف - شهاب - حکمت - منقوط

۹- کدام گزینه ، اضافه ی تشبیهی است ؟

۱) چشمه ی جوشان استعداد

۲) استعداد جوشان و پنهان

۳) پرچم برافراشته ی اسلام

۴) تلاش های دشمنان اسلام

۱۰- در کدام گزینه آرایه ی تشبیه به کار نرفته است ؟

۱) آسمان مثل یک تبسم شد

۲) مثل یک چشمه سار ، جاری شو

۳) زندگی بر تو می زند لبخند

۴) مثل یک شاخه گل جوانه بزن

۱۱- در کدام گزینه ، نهاد جمله به درستی مشخص شده است ؟

۱) بر درختی ، شکوفه ای خنیدید

۲) در کتابی بهار معنا شد

۳) باز چشم جوانه ای باز شد

۴) زندگی بر تو می زند لبخند

۱۲- در کدام گزینه تناسب نهاد و فعل رعایت شده است ؟

۱) او با تو آمدید

۲) تو با من بیا

۳) ایشان و شما بروند

۴) من با تو می مانیم

۱۳- نهاد کدام گزینه از جمله حذف شده است ؟

۱) هنگام ورزش کردن ، خون سریع تر در بدن می گردد .

۲) ز سستی کژی زاید و کاستی

۳) در روزگاران پیشین ، کودکان را در سپیده دم به ورزش وا می داشتند .

۴) هر روز کودکان ، پس از تمرین های صبحگاهی به دبستان می رفتند .

۱۴- اگر کلمات بیت « بهتر از هر چه هست در دنیا / با خدا راز گفتنت امروز » را مرتب بنویسیم ، آخرین واژه کدام است ؟

۱) بهتر

۲) هست

۳) امروز

۴) هر چه

۱۵- بیت « با بهاری که میرسد از راه / سبز شو تازه شو بهاری شو » چند جمله است ؟

۱) دو

۲) سه

۳) چهار

۴) پنج

۱۶- در عبارت زیر کدام کلمه فعل نیست ؟

« تا می توانیم ، بیاموزیم ، این همه کتاب خوب و مطالب آموختنی ما را به سوی خود می خوانند. »

۱) می توانیم ۲) بیاموزیم ۳) آموختنی ۴) می خوانند

۱۷- بن مضارع « سوختن » و « ساختن » به ترتیب در کدام گزینه آمده است ؟

۱) سوز - ساخت ۲) ساز - سوز ۳) سوخت - ساخت ۴) سوز - ساز

۱۸- در عبارت زیر ، کدام گزینه ، گزاره است ؟

« جرم ها و جنایات و اختلافات ملل و جنگ ها ، نتیجه ی خواهندگی است ؛ نتیجه ی حرص و طمع بیش از حد است.»

۱) جرم ها و جنایات و اختلافات ملل و جنگ ها ۲) بیش از حد است
۳) نتیجه ی خواهندگی است ۴) جرم ها و جنایات

۱۹- در کدام بیت ، نهاد ، درست مشخص نشده است ؟

۱) به قبرستان گذر کردم کم و بیش / بدیدم قبر دولتمند و درویش
۲) چو فردا نامه خوانان ، نامه خوانند / تو را نامه خواندن ننگت آید
۳) به هوش باش که ایران ، تو را پیام دهد / تو را پیام به صد عز و احترام دهد
۴) گلزار ز عیش ، لاله باران شد / سلطان زمین و آسمان آمد

۲۰- در بیت زیر چند مجموعه ی مراعات النظیر به کار رفته است ؟

« همه در چشمه ی مهتاب ، غم از دل شویند / آخر ای مه تو هم از طالع من غمگینی »
۱) دو ۲) یک ۳) سه ۴) چهار

۲۱- در کدام بیت مراعات النظیر وجود ندارد ؟

۱) ناودان ها ، شرشر باران بی صبری است / آسمان بی حوصله حجم هوا ابری است
۲) ما مرغ بی پریم ، از موج دیگریم / پرواز بال ما ، در خون تپیدن است
۳) چشم ها ، پرسش بی پاسخ حیرانی ها / دست ها ، تشنه ی تقسیم فراوانی ها
۴) و سر انگشتی روی شیشه های مات / بار دیگر می نویسد : « خانه ام ابری است »

۲۲- در کدام گزینه غلط املائی وجود دارد ؟

۱) جامعه ی ما بحمدالله از میلیون ها جوان دختر و پسر برخوردار است ، این مایع افتخار برای ملت است
۲) جوانان ما با پشتوانه ی ایمان ، همت و غیرت ، توانسته اند استعداد جوشان و پنهان خود را آشکار کنند .
۳) جوانان و نوجوانان ما اهل فکر کردن ، دریافتن و تحلیل کردن هستند . این هم امتیاز دیگری است .
۴) دنیا باور نمی کرد بسیجیان ما و ارتش ما بتواند خرمشهر را با آن همه استحکامات دشمن ، پس بگیرند .

ن ت	ق ق	خ	خ خ	خود سنجی
				با انواع فعل ماضی و مضارع آشنا شدم
				فعل امر ونهی و دعایی را یاد گرفتم .
				در مشخص کردن فعل ساده و غیر ساده مهارت پیدا کردم .
				انواع صفت را یاد گرفتم .
				با اضافه ی استعاری آشنا شدم .
				آرایه ی مراعات النظیر را در نثر و نظم مشخص می کنم .
				با انواع قرار گرفتن نهاد و گزاره در جمله آشنا شدم .
				بازنویسی را یاد گرفتم .

والدین سنجی :

۱. بیان نقاط قوت فرزندم :

.....

.....

.....

۲. بیان نقاط ضعف فرزندم:

.....

.....

.....